

Bijdrage Waddenzeehavens aan natuurdoelen Waddengebied

15 december 2016, 13.30-16.00 uur

Ruiterskwartier 121a, 8911 BS Leeuwarden

Kernpunten

4 januari 2017

Arjen Bosch

Inhoud

Bijdrage Waddenzeehavens aan natuurdoelen Waddengebied	2
1. Introductie	3
2. Dialogen met ervaringsdeskundigen	3
Monique van den Dungen: Natuur in en om havens	3
Brugt Hoogland: Duisternis	4
Martin Baptist en Andrea van Santen: Slibhuishouding	4
3. Werksessie	5
1. Aan welke natuurdoelen kunnen havens bijdragen en hoe?	5
2. Hoe concrete programma's en projecten verder te brengen?.....	6
3. Proces samenwerking havens en natuurorganisaties, welke eerste stappen?	6
4. Plenaire afronding.....	6

Bijdrage Waddenzeehavens aan natuurdoelen Waddengebied

Dit document beschrijft de kernpunten zoals die in het werkatelier “Bijdrage Waddenzeehavens aan natuurdoelen Waddengebied” naar voren kwamen. Het Werkatelier is een vervolg op de Trilaterale UNESCO port conferentie van afgelopen juni te Appingedam. Het is net als de UNESCO-port conferentie een initiatief van programma Waddenzeehavens en programma Naar een Rijke Waddenzee¹.

1. Introductie

Arjen Bosch gaat in op de basis voor de samenwerking tussen Programma Naar een Rijke Waddenzee en programma Waddenzeehavens (PRW). We vinden elkaar in het streefbeeld voor een rijke Waddenzee voor mens en natuur; we staan voor een evenwichtig voedselweb, gezond watersysteem, veilige plek, schakel voor vogels en vissen) en ook voor ondernemen met wereldklasse.

Lianne Huzen van PRW licht toe hoe de samenwerking tussen haar organisatie en programma Waddenzeehavens steeds verder intensiverde, en dit jaar (2016) heeft PRW een stevige financiële bijdrage geleverd zoals bij het organiseren van de werkconferentie UNESCO ports op 20 juni 2016. Ze vat samen welke onderwerpen tijdens de conferentie de revue passeerden, welke voortgang daar is geboekt en hoe de onderwerpen in het nieuws zijn gekomen.

Als follow-up van de werkconferentie is afgesproken om drie speerpunten te kiezen:

- Trilaterale samenwerking met havens uit Duitsland en Denemarken
- Innovaties voor een duurzaam havenbedrijf
- Bijdragen van havens aan natuurdoelen

Dit werkatelier geeft inhoud aan het derde speerpunt. De havens hebben ervaringen met het bijdragen aan natuurdoelen. Om de deelnemers te inspireren worden ter introductie dialogen gevoerd tussen ervaringsdeskundigen vanuit havens en natuurbescherming, op een drietal thema's.

- Groningen Seaports heeft ervaring met het realiseren van natuurdoelen in en om de haventerreinen.
- Mede gefinancierd door de stichting EcoShape loopt sinds 2012 een programma Building with Nature Waddenzeehavens, met projecten langs de havens van de havenbedrijven Den Helder, Den Oever, Harlingen, Lauwersoog en Groningen Seaports.
- Recent is de Dark Sky intentieverklaring voor het Waddengebied ondertekend.

2. Dialogen met ervaringsdeskundigen

Monique van den Dungen: Natuur in en om havens

Monique van den Dungen legt uit hoe Groningen Seaports intensief betrokken raakte met de opdracht om natuur te realiseren via een compensatieopgave, toen er elektriciteitscentrales in de Eemshaven gebouwd werden.

Eddy Wymenga van “Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek” licht toe welke natuurdoelen in het compensatieproject tot stand kwamen. Naast natuur vanuit de compensatieopdracht zorgde Groningen Seaports ook voor broedgelegenheid voor

¹ Zie bijgevoegd A4 programma Waddenzeehavens en programmaplan PRW 2015-2016.

sterns, die specifiek broeden op kale grond. Inmiddels worden in de nabijheid van havens broedeilanden aangelegd voor meer permanente oplossingen.

Op haventerreinen die braak lagen, wordt het beheer gericht op tijdelijke natuur voor vogels. Ook benut Groningen Seaports mogelijkheden bij bermen en overhoekjes.

Brugt Hoogland: Duisternis

Brugt Hoogland van Stichting Feel the Night gaat in op het belang van duisternis. Nederland is een van de sterkst verlichte landen in de wereld. Maar als je de situatie in Nederland goed beschouwt, dan zie je dat de Waddenzee één van de donkerste plekken van noordwest Europa is. Aan de rand van de Waddenzee zijn de havens en hun omgeving vaak grote bronnen van licht. Minne Schiphof van gemeente Harlingen heeft de laatste jaren veel

gedaan om de uitstraling van licht te verminderen, zowel bij haventerreinen, en ook in de stad. Er is veel te bereiken door slim met armaturen om te gaan. Veel is te verdienen door dit te koppelen aan de vervanging van klassieke lichtbronnen door LED verlichting. Het leidde tot kostenbesparingen zonder dat het ten koste ging van de veiligheid. Het initiatief van stichting Feel the Night en PRW leidt ertoe dat op 27 oktober jl. een intentieverklaring Dark Sky is ondertekend door 43 partijen. De Raad van advies Waddenzeehavens was één van die partijen. PRW financiert lichtscans bij de ondertekenaars, om de mogelijkheden voor licht reductie en natuurvriendelijke verlichting in beeld te brengen.

LIGHT, BIRDS AND PORTS

This is the very rare blue pink dotted uncommon tern. Due to successful dark harbours he is hardly visible...

Martin Baptist en Andrea van Santen: Slibhuishouding

Martin Baptist van de Stichting EcoShape, tevens werkzaam bij IMARES, leidt het programma Building with Nature Waddenzeehavens. Dat programma bevat een trits waarbij slib wordt ingezet voor natuurontwikkeling. Bij Delfzijl wordt slib met technische maatregelen gebruikt voor kwelderontwikkeling. Bij Harlingen werkt hij met de haven aan een experiment waarmee havenslib op een andere manier wordt verspreid. Gewoonlijk wordt slib op een diepe plek gestort, waar veel stroming is. Het slib wordt door de stroming weer opgenomen in het zeewater. Dat zorgt voor troebel water en ook komt het slib weer in de haven terug. In het experiment wordt op een ondiepere plek in de buurt van jonge kwelders gestort. Als slib weer door het zeewater wordt opgenomen kan het bijdragen aan de groei van kwelders. Andrea van Santen van Port of Den Helder, vertelt over de samenwerking met EcoShape om de vorm van de havenhoofden zo te veranderen dat ze bijdragen aan een gunstige kwelder ontwikkeling langs het Balgzand en de variatie op de platen. Nu slaan de kwelders nog af, waardoor de hoeveelheid hoogwater vluchtplaatsen afneemt. Ook verwacht ze dat hoeveelheid baggerslib kan afnemen, als de vorm van de havenhoofden wordt aangepast.

BUILDING WITH NATURE

Bijdrage

Waddenzeehaven...

Natuurdoelen

3. Werksessie

De werksessie begint met een korte brainstorm over de meest markante punten die de dialogen oproepen. Dit zijn aansprekende voorbeelden maar zijn er nog meer mogelijkheden? De volgende zaken komen naar voren:

- ✚ Havens moet je niet primair verantwoordelijk maken om natuurdoelen te realiseren.
- ✚ Havens voelen een maatschappelijke verantwoordelijkheid en hebben ambities, programma's en projecten die een bijdrage aan natuurdoelen leveren, maar worden die gedeeld door de natuurbescherming.
- ✚ Er zijn aardig wat pilots en plannen in verschillende fasen. De vraag is hoe je de uitvoering verder brengt. Ook zijn er misschien nog meer mogelijkheden en hoe zorg je er voor dat er zich steeds nieuwe en creatieve ideeën blijven aandienen?

Op grond van de brainstorm worden drie onderwerpen voor subgroepjes geselecteerd.

1. Aan welke natuurdoelen kunnen havens bijdragen en hoe?
2. Hoe concrete programma's en projecten verder te brengen?
3. Proces samenwerking havens en natuurorganisaties, welke eerste stappen?

De subgroepjes presenteren hun resultaten plenair.

1. Aan welke natuurdoelen kunnen havens bijdragen en hoe?

Havens kunnen dienen als schuilplaats voor (trek)vissen. Ecocean maakt *biohuts* die in havens als schuilplaats voor jonge vis dienen. Denk na over meer mogelijkheden.

Groene randen in havens:

- Groene kades met bijvoorbeeld schelpdier cultures
- Rijke dijken
- Bermen

Onderdak voor broedvogels op de gewenste locaties, zowel tijdelijk als meer permanent.

Havens kunnen slimmer omgaan met baggeren. Er is ook meer dan de building with nature projecten, die overigens veel waardering genieten. Er wordt geëxperimenteerd met hergebruik van havenslib, waarmee slib uit het systeem wordt gehaald en een bijdrage wordt geleverd aan helderder zeewater.

Zorg voor minder emissies en minder energie gebruik.

Zet de Dark Sky intentieverklaring om in verlichtingsplannen.

Omega Green produceert algen, waarop ze schelpdieren kunnen telen. Dat biedt ook een alternatief voor de scheldiervisserij. Tegelijk leggen de algen CO₂ van verbrandingsprocessen in de havens vast, wat positief werkt op de CO₂ balans van havens.

Trek eco-bedrijven aan, zoals zeewierteelt. Maak er een inventarisatie van.

2. Hoe concrete programma's en projecten verder te brengen?

Gebruik het gedachtengoed van Building with Nature om havens te ontwikkelen. Zorg voor een goede uitwisseling van kennis en ervaring tussen de verschillende havens en kijk wat je waar kunt realiseren.

Pak de intentieverklaring de Dark Sky intentieverklaring voortvarend op. Zorg voor een licht monitoringplan zodat je de voortgang kunt volgen. Laat goede voorbeelden zien, zoals in Harlingen.

Het algenproject is een belangrijke ontwikkeling. Wat kun je leren van het voorbeeld in de Eemshaven? Zorg voor een opschaling met meerdere projecten.

Ga met kleinschalige pilots aan de slag, bijvoorbeeld met *Biohuts*, doe ervaring op en schaal dan op.

3. Proces samenwerking havens en natuurorganisaties, welke eerste stappen?

Kijk naar het Platform schone scheepvaart (St. Noordzee, KVNR, MARIN, TNO, havens R'dam en A'dam) dat 10 jaar geleden is opgericht. Je boekt daar vooral succes om dat het platform niets verplichtend oplegt, maar sterk bijdraagt aan bewustwording.

Zorg voor éénmaal per jaar een brainstorm tussen natuurorganisaties en het programmateam om de dialoog op gang te houden.

Kijk ook naar meer thema's zoals bijvoorbeeld duurzaam toerisme.

4. Plenaire afronding

1. Er zijn genoeg aansprekende natuurdoelen waar havens een bijdrage aan kunnen leveren: vis, broedvogels, groenlinten (kades, dijken en bermen). Daarnaast kunnen havens bijdragen leveren via slim baggeren, inzameling van afval(water), verminderen van emissies en aantrekken van eco bedrijven.
2. Maak het concreet met aansprekende programma's en projecten, zoals Building with Nature en Dark Sky. Maak daarbij ook een trilaterale vertaling. Sluit met Dark Sky aan bij wat er al is, zoals de Duurzame Eilanden. Werk integraal, maar ook met quick wins.
3. Zet meer in op samenwerking met natuurorganisaties voor een lange termijnvisie. Neem deel aan het platform Schone scheepvaart en organiseer als programmateam een brainstorm met de natuurbescherming. Kijk daarbij ook hoe havens een poort naar het Werelderfgoed kunnen zijn.

Bijdrage

Waddenzeehavens
Natuurdoelen

